

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Invordering door de overheid : de invordering van geldschulden uit herstelsancties onder de Awb

Sanders, T.N.

Citation

Sanders, T. N. (2018, October 17). *Invordering door de overheid : de invordering van geldschulden uit herstelsancties onder de Awb*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/66263>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/66263>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/66263> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Sanders, T.N.

Title: Invordering door de overheid : de invordering van geldschulden uit herstelsancties onder de Awb

Issue Date: 2018-10-17

CURRICULUM VITAE

Thomas Sanders is geboren op 22 september 1986 te Eindhoven. In 2004 behaalde hij het Internationaal Baccalaureaat aan de International School of The Hague te Den Haag. In 2009 behaalde hij zijn Master of Arts (MA) Economische geschiedenis (*cum laude*) aan de Universiteit Leiden en in 2010 behaalde hij zijn Master of Laws (LLM) Staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden en zijn Master of Science (MSc) Regulatory Economics aan de Universiteit Utrecht. Hij heeft de opleiding Omgevingsrecht aan de Grotius Academie in 2016 *cum laude* afgerond.

In 2010 trad hij als advocaat in dienst bij Stibbe te Amsterdam. In 2013 is hij begonnen met dit promotieonderzoek. In 2014 is hij overgestapt naar AKD te Breda en Eindhoven.

Hij is op dit moment (2018) senior advocaat bij AKD en adviseert en procedeert op het snijvlak van het omgevingsrecht, handhavingsrecht en openbareorderecht.

Voor een uitgebreid overzicht van zijn loopbaan en (wetenschappelijke) publicaties zij verwezen naar: <https://www.linkedin.com/in/thomassanders/>.

LIJST VAN AANGEHAALDE LITERATUUR

- G.H. Addink, G.R.M. van Dijk en M.J. Sluijs, 'Besturen met dwangsommen, een bestuurlijke dwangsom in de Wabm', Bestuur 1990/1.
- G.H. Addink en M.J. Sluijs, 'De algemene wet bestuursrecht op scherp', NTB 1992, p. 41 e.v.
- C.L.G.F.H. Albers, 'Rechtsbescherming bij bestuurlijke boeten: balanceren op een magische lijn?' (diss.) (Den Haag, 2002).
- C.L.G.F.H. Albers, 'De intrekking van een begunstigende beschikking bij wijze van sanctie', NTB 2009/2, pp. 173-184.
- C.L.G.F.H. Albers, M.L. van Emmerik, C.M. Saris en F.J.P.M. Haas, 'Boetes en andere bestraffende sancties: een nieuw perspectief', Preadviezen VAR (Den Haag, 2014).
- E. Alders, 'Aanzet voor een ander milieuhandhavingsrecht', NJB 1992/3.
- J.A.M. van Angeren, De gewone rechter en de bestuursrechter (Deventer, 1998).
- J.A.M. van Angeren, 'De twee gezichten van de formele rechtskracht: taakverdeling van rechters en het scheppen van rechtszekerheid', O&A 2011/4.
- J.R. van Angeren, 'De last onder dwangsom', in: D.R. Doornbos en M.J.C. Somsen (Eds.), Onderneming en sanctierecht: Handhaving van financieel toezichtrecht, in het bijzonder onder de Wft en Pw. Serie Onderneming en Recht no. 76 (Deventer, 2013).
- T. Barkhuysen, 'Het EVRM als integraal onderdeel van het Nederlandse materiële bestuursrecht', in: T. Barkhuysen, A. Blomberg, M.K. Bulterman, e.a., De betekenis van het EVRM voor het materiële bestuursrecht – Preadviezen voor de algemene vergadering van de VAR Vereniging voor Bestuursrecht (Den Haag, 2004).
- T. Barkhuysen, 'De opmars van evenredigheid in het bestuursrecht', NJB 2018/445.
- F.E.J. Beekhoven van den Boezem, 'Beslag ter verzekering van een toekomstige dwangsomvordering' in: N.E.D. Faber, H.W. Heymann, C.J.M. Klaassen, Ch.A.M. Domingus-Schwencke, C. Rijckenberg (red.), Knelpunten bij beslag en executie (Deventer, 2009).
- W.C.P. van den Berg, L. Booij en S. Beer, Met voeten getreden: Schendingen van de beslagvrije voet door gerechtsdeurwaarders, Nationale Ombudsman, november 2013.
- J.W.A. Biemans en A.G. Castermans, Barmhartigheid in het burgerlijk recht, bespiegelingen over de grenzen aan kredietverlening en een bijdrage aan het behoud van bestaanszekerheid, Preadviezen 2017, Vereniging voor Burgerlijk Recht.

- A.B. Blomberg, 'De gevolgen van de Vierde tranche Awb voor de handhavingspraktijk', BR 2005/845.
- A.B. Blomberg, 'De opmars van de bestuurlijke boete in het omgevingsrecht', TO 2017/2, pp. 82-89.
- A.B. Blomberg en F.C.M.A. Michiels, *Handhaven met effect* (Den Haag, 1997).
- H.E. Bröring en H.K. Naves, 'Waarborgen bij bestraffende bestuurlijke sancties: onvoltooid bestuursrecht', in: T. Barkhuysen, W. den Ouden & J.E.M. Polak (red.), *Bestuursrecht harmoniseren: 15 jaar Awb* (Den Haag, 2010).
- C.W.C.A. Bruggeman, R. Stijnen en J.C. de Wit, 'Kroniek van het gemeentelijk sociaal domein', Gst. 2017/53.
- P.J.J. van Buuren, 'Samenloop van bestuursrechtelijke en strafrechtelijke sancties en van bestuursrechtelijke sancties onderling', NJB 1992/41, p. 1347.
- P.J.J. van Buuren en G.T.J.M. Jurgens, 'De dwangsom in het milieurecht' in: P.J.J. van Buuren e.a. (red.), *Milieurecht in stelling* (Zwolle, 1990).
- P.J.J. van Buuren, G.T.J.M. Jurgens en F.C.M.A. Michiels, 'Bestuursdwang en dwangsom', (Deventer, 2014).
- D.R. Doorenbos, 'Schandpaal en onschuldpresumptie', NJB 2003 pp. 2190-2196.
- D.R. Doorenbos, *Naming and shaming* (Deventer, 2007).
- C. Drion, 'Verongelukken in het recht', NJB 2017/308.B.J. van Ettehoven, 'De formele rechtskracht vanuit bestuursrechtelijk perspectief', O&A 2006/3.
- P.A. Fruytier, 'Een herformulering van de formele rechtskracht: het civielrechtelijke besluitgezag en gezag van gewijsde en de uitzonderingen daarop', NTBR 2008/22.
- M.E. Gelpke, 'De toepassing van het leerstuk van de formele rechtskracht door de burgerlijke rechter', O&A 2006/2.
- M.E. Gelpke, 'De rechtmatigheidsbeoordeling van primaire besluiten door de burgerlijke rechter en de bestuursrechter', O&A 2007/85.
- E.M.J. Hardy, 'De kunst van het subsidiëren', JBplus 2016/1.
- S. Hartkamp en C.H. Sieburgh, 'Asser 6-II De verbintenis in het algemeen', 2013.
- W.G.A. Hazewindus, 'De administratieve dwangsom', NJB 1992/33, pp. 1068-1072.
- W.G.A. Hazewindus, *Administratieve sancties en vreemdelingenrecht* (diss.) (Arnhem, 1994).
- P.C.M. Heinen, 'Bestuursrechtelijke handhaving van het milieurecht en bewijs', Gst. 1991/6919.
- T. Hobbes, 'Leviathan (1651)', hoofdstuk 13 in: S.M. Cahn, *Political Philosophy, the essential texts* (Oxford, 2005).
- F.M.J. den Houdijker, 'Rechtsbescherming bij bestuurlijke punitieve sancties: een bron van spanning?' in: F.M.J. Houdijker, S.K. Gabriël en J.A.M.A. Sluysmans, *Bestuurlijke punitieve sancties*, preadviezen Jonge VAR (Den Haag, 2006).
- N. Huls, *Vergeef ons vaker onze schulden – Naar een schone lei 2.0*, (Den Haag, 2016).
- C.J. Ijdema, 'De beslissing omtrent invordering van verbeurde dwangsommen in de praktijk', Gst. 2012/119.

- M.J. Jacobs en F.C.M.A. Michiels, 'Bestuursrechtelijke grenzen aan verrekening' in: B. Wessels (red.), *Verrekening* (Deventer, 1996), pp.163-180.
- M.J. Jacobs en W. den Ouden, 'De knopen zijn nog niet ontward, enkele onopgeloste subsidieproblemen', *JBplus* 2002, pp. 72-83.
- N. Jungmann, A.J. Moerman, H.D.L.M. Schruer en I. van den Berg, 'Paritas Passé: debiteuren en crediteuren in de knel door ongelijke incassobevoegdheden', Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders, maart 2012.
- G.T.J.M. Jurgens, *Bestuurlijk gedogen* (diss.) (Zwolle, 1996), p. 99-100.
- S. Klosse en G.J. Vonk, *Socialezekerheidsrecht*, (Deventer, 2014).
- C.N.J. Kortmann, 'De toren van Babel', *RMThemis* 2009-6.
- C.N.J. Kortmann en F. Onrust, 'Verhaal van kosten van bestuursdwang bij (chemische) branden – deel II', *JM* 2012/906.
- C.N.J. Kortmann en W. Den Ouden, 'Titel 4.4 Awb geëvalueerd: wat minder ambitie voor meer resultaat', *JBplus* 2014/2.
- C.N.J. Kortmann, 'Formele rechtskracht tien jaar na 'Delisea'', *NJB* 2016/1343.
- E.A. van de Kuilen, 'Gemeenten hoeven niet meer te dagvaarden na conservatoir beslag', *Gst.* 7355/66.
- E. Loesberg, 'Enige beschouwingen over executie en beslagrecht', *JBPR* 2015/906.
- F.C.M.A. Michiels, 'De boete in opmars', oratie VU 1994.
- F.C.M.A. Michiels, 'Houdbaar Handhavingsrecht', oratie Tilburg 2006, (Deventer, 2006), p. 11.
- F.C.M.A. Michiels, 'Naming and shaming in het markttoezicht', *NTB* 2007/16, p.85-95.
- F.C.M.A. Michiels, 'Bewegingen in het handhavingsrecht', *JBplus* 2012, p. 173.
- F.C.M.A. Michiels en B.W.N. de Waard, 'Rechterlijke toetsing van bestuurlijke en punitieve sancties' (Den Haag, 2007).
- F.C.M.A. Michiels, A.B. Blomberg en G.T.J.M. Jurgens, *Handhavingsrecht* (Deventer, 2016).
- F.C.M.A. Michiels, E. Niemeijer en C.T. Nijenhuis, *Wie is er bang voor de dwangsom* (Den Haag, 1994).
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Handreiking behoorlijke en effectieve invordering van geldschulden*, 2016.
- A.J. Moerman en M. Bockting, 'Beter ten hele gekeerd', *Sociale Raadslieden Netwerk*, mei 2014.
- A.J. Moerman en H. Oberzaucher, 'Belastingdienst, een bron van armoede? Over de invordering van belasting- en toeslagschulden', *LOSR/MOgroep*, december 2014.
- M.R. Mok en R.P.J.I. Tjittes, 'Formele rechtskracht en overheidsaansprakelijkheid', *RMThemis* 1995, pp.383-404, p. 385.
- H. Nummerdor-Buijs en J.C. de Wit, 'De bestuurlijke boete in de Participatiewet na de uitspraken van de Centrale Raad van beroep bezien vanuit het perspectief van de wetgever, het bestuursorgaan, de rechter en de burger', *Gst.* 2016/101.
- A.J. Noordam, *Schuldsanering en goede trouw* (diss. UVA, 2007).

- R. Ortlep en P.A. Willemsen, 'Gezag van gewijsde in het bestuursrecht', NTB 2007/239.
- F.J. van Ommeren, P.J. Huisman, G.A. van der Veen en K.J. de Graaf, Het besluit voorbij, VAR pre-adviezen 2013, Den Haag 2013.
- W. den Ouden, M.J. Jacobs en N. Verheij, Subsidierecht (Deventer, 2013).
- W. den Ouden, C.N.J. Kortmann, A.W. Jongbloed, J.E. van den Brink en M.K.G. Tjepkema, De bestuursrechtelijke geldschuldenregeling, titel 4.4 Awb geëvalueerd, WODC (Den Haag, 2013).
- J.E.M. Polak, 'Goede polderoplossing', NJB 2007/1683.
- Raad voor de Rechtspraak, 'Rapport BGK-Integraal', 1 november 2013.
- B.P.M. van Ravels, 'De (nabije) toekomst van de bestuursrechtelijke schadevergoeding', JBplus 2012, pp.150-166.
- L.J.J. Rogier, Strafsancties, administratieve sancties en het una via-beginsel (diss.) (Arnhem, 1992).
- B.J.P.G. Roozendaal, 'De toekomst van de formele rechtskracht', O&A 2003 pp.149-162.
- T.N. Sanders, 'Het CBb als wetgever: de bestuurlijke lus toegepast bij de bestuurlijke boete', MenM 2012/3.
- T.N. Sanders, 'De invorderingsbeschikking – Een analyse van de knelpunten bij de invordering van dwangsommen onder de vierde tranche', NTB 2013/15.
- T.N. Sanders, 'De verjaring van de bevoegdheid om een bestuursrechtelijke dwangsom in te vorderen', JBplus 2014/2.
- T.N. Sanders, 'De derdebelanghebbende bij de invordering van dwangsommen: op zoek naar een nieuwe balans', NTB 2015/8.
- T.N. Sanders, 'Beslag en executie bij bestuursrechtelijke dwangsommen', Gst. 2015/45.
- T.N. Sanders, 'Het fiscale invorderingsrecht en de bestuursrechtelijke geldschuldenregeling: tijd om van een lappendeken een harmonieuze mantel te maken?', MBB 2016/04.
- T.N. Sanders, 'Kostenverhaal bij bestuursdwang: het invorderen van de kosten van bestuursdwang onder de vierde tranche', Gst. 2016/41.
- T.N. Sanders, 'De bijzondere omstandigheid bij invordering en kostenverhaal', Gst. 2018/35.
- C.M. Saris, 'De bestuurlijke boete en de evenredigheidstoets, een lege huls?', NTB 2012/16.
- M. Scheltema, 'Kunnen wij zonder de formele rechtskracht?', NTB 2007/17.
- M. Scheltema, 'Schulden van de burger in de responsieve rechtsstaat: het regeerakkoord biedt perspectief', NTB 2017/28.
- M.W. Scheltema, 'Rechtsmachtverdeling en formele rechtskracht; een heldere afbakening?', NTBR 2009/23.
- M.W. Scheltema, 'Het wetsvoorstel nadeelcompensatie en schadevergoeding bij onrechtmatige besluiten en de geldschuldenregeling in de Awb', O&A 2011/64.

- M.W. Scheltema, De rol van de burgerlijke rechter bij bestuursrechtelijke geldschulden; slechts een bijrol?, in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), De burgerlijke rechter in het publiekrecht (Deventer 2015).
- M.W. Scheltema, Bestuursrechtelijke geldschulden (Deventer, 2015).
- M.W. Scheltema en M. Scheltema, Gemeenschappelijk Recht (Deventer, 2013).
- R.J.N. Schlössels en S.E. Zijlstra, Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat (Deventer, 2014).
- B. J. Schueler, Schadevergoeding en de Awb (Deventer, 2005).
- B.J. Schueler, 'C.N.J. Kortmann, Onrechtmatige overheidsbesluiten, dissertatie Universiteit Utrecht 2006', O&A 2008/5.
- B.J. Schueler, 'Wisselwerking tussen publiek- en privaatrecht en de nieuwe regeling van overheidsaansprakelijkheid in de Awb', MvV 2013/8, pp. 193-199.
- I. Sluiter, L.I. van den Broek en M.C. Timmer, 'De regeling voor bestuursrechtelijke geldschulden in de Vierde tranche Awb. Over de vragen die rijzen bij het uitvoeren van de regels voor invordering (van verbeurde dwangsommen)', TFR 2008, p. 426-427.
- I. Sluiter, 'De geldschuldenregeling: een warm onthaal door de bestuursrechter!', JBplus 2012, p. 342 e.v.
- J.A.M.A. Sluysmans, 'Formele rechtskracht: tijd voor vernieuwing?', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), De burgerlijke rechter in het publiekrecht (Deventer 2015), pp. 609-629.
- A.J. Tekstra, Verrekening door de fiscus (diss.) (Deventer, 2011).
- J.M.H.F. Teunissen, 'Verjaring bij publiekrechtelijke betalingsaanspraken uit onverschuldigde betaling', Gst. 2003, 7189.
- G.A. van der Veen, 'De Hoge Raad en de formele rechtskracht, De stand van Zaken', JBplus 2009 pp. 3-17.
- G.A. van der Veen, 'Aansprakelijkheid voor beslissingen in primo en causaal verband', NTB 2011/43.
- J.H. Verweij, De bestuurlijke dwangsom (diss.) (Deventer, 1997).
- J.J. Vetter, 'De Invorderingswet 1990, titel 4.4 van de Awb en de invordering van belastingen; van maatpak tot confectiepak, doch tot lappendeken', MBB 2009/12.
- J.J. Vetter, A.J. Tekstra en P.J. Wattel, Invordering van belastingen (Deventer, 2012).
- Y.M. van der Vlugt, W.C.P. van den Berg, en M.M. van Steenbergen, In het krijt bij de overheid, Nationale Ombudsman, januari 2013.
- VNG, Divosa, NVSB, Mogroep, 'Naar een betere aanpak van schulden en armoede', brief d.d. 6 april 2016.
- J. Wieland, 'De concurrent in het bestuursrecht, de relevante markt ruim afgebakend', NTB 2013/17.

LIJST VAN AANGEHAALDE JURISPRUDENTIE

Europees Hof van Justitie

- HvJEU 5 juni 2012, AB 2012/315, m.nt. R.J.G.M. Widdershoven.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

- EHRM 8 juni 1976, NJ 1978/223, Engel t. Nederland.

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (en haar rechtsvoorgangers)

- ARRvS 23 augustus 1983, AB 1984/17, m.nt. J.H. van der Veen.
- ARRvS 22 mei 1984, AB 1985/153.
- ARRvS 7 juni 1985, AB 1986/48, m.nt. P.J.J. van Buuren.
- Vzr. AGvB 7 februari 1992, AB 1992/267, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- Vzr. ABRvS 10 januari 1995, AB 1995/516, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- Vzr. ABRvS 23 januari 1995, KG 1995/164.
- ABRvS 5 februari 1996, AB 1996/311, m.nt. P.J.J. van Buuren.
- Vzr. ABRvS 25 april 1996, nr. Fo3.96.0289.
- ABRvS 4 juni 1996, JB 1996/172.
- ABRvS 19 september 1996, AB 1997/91, m.nt. P.J.J. van Buuren, Gst. 1997-7046/2 m.nt. E. Brederveld.
- ABRvS 8 februari 2000, AB 2001/118, m.nt. L.J. Damen, JB 2000/91, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.
- ABRvS 13 maart 2001, JB 2001/95, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.
- ABRvS 17 mei 2001, AB 2002/58, m.nt. N. Verheij.
- ABRvS 4 juli 2001, AB 2002/6, m.nt. A.E. Schilder.
- ABRvS 20 november 2002, AB 2003/173, m.nt. N. Verheij.
- ABRvS 19 februari 2003, JB 2003/100, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.
- ABRvS 6 augustus 2003, AB 2003/355, m.nt. P.A. Willemse en R.J.G.M. Widdershoven.
- ABRvS 24 december 2003, AB 2004/117, m.nt. F.C.M.A. Michiels, JB 2004/84, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.
- ABRvS 2 maart 2005, AB 2005/170, m.nt. A.B. Blomberg.
- ABRvS 10 mei 2006, AB 2006/230, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- ABRvS 24 januari 2007, AB 2007/198, m.nt. A.T. Marseille.
- ABRvS 14 februari 2007, AB 2008/76, m.nt. N. Verheij.
- ABRvS 28 februari 2007, AB 2007/199, m.nt. R. Ortlep.
- ABRvS 30 mei 2007, AB 2007/192, m.nt. A.G.A. Nijmeijer.

- ABRvS 18 juli 2007, AB 2007/439, m.nt. T. Barkhuysen en W. Den Ouden.
- ABRvS 28 november 2007, AB 2008/73, m.nt. K.F. Bolt.
- ABRvS 12 december 2007, ECLI:NL:RVS:2007:BB9968.
- ABRvS 5 maart 2008, AB 2008/124, m.nt. A.G.A. Nijmeijer.
- ABRvS 26 november 2008, AB 2008/378 m.nt. R. Ortlep.
- ABRvS 8 juli 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BJ1893.
- ABRvS 13 januari 2010, AB 2010/77, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- ABRvS 25 augustus 2010, AB 2011/93, m.nt. F. Onrust.
- ABRvS 5 januari 2011, AB 2012/52, m.nt. P.J. Stolk.
- ABRvS 13 april 2011, AB 2011/215, m.nt. J. Dijkgraaf.
- ABRvS 4 mei 2011, AB 2011/317, m.nt. W. den Ouden.
- ABRvS 1 juni 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BQ6802.
- V.zr. ABRvS 13 juli 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BR2261.
- ABRvS 17 augustus 2011, AB 2011/316, m.nt. W. den Ouden.
- V.zr. ABRvS 7 september 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BS8816.
- ABRvS 21 september 2011, AB 2011/299, m.nt. R. Ortlep, JB 2011/236 m.nt. R.J.N. Schlössels, Gst. 2011/112, m.nt. J.M.H.F. Teunissen, BR 2011/194, m.nt. Z.M. Nasir, JG 2011/63 m.nt. M. Claessens en T. Barkhuysen.
- ABRvS 2 november 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BU3115.
- ABRvS 16 november 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BU4553.
- ABRvS 11 januari 2012, AB 2012/86, m.nt. F.R. Vermeer.
- ABRvS 25 januari 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV1847.
- ABRvS 2 mei 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW4556.
- ABRvS 16 mei 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW5935.
- ABRvS 16 mei 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW5949.
- ABRvS 13 juni 2012, JM 2012/103, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 19 juni 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY6748.
- ABRvS 25 juni 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX2610.
- ABRvS 25 juli 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX2587.
- ABRvS 1 augustus 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX3240.
- ABRvS 29 augustus 2012, AB 2013/423, m.nt. M.M. Claessens.
- ABRvS 29 augustus 2012, JB 2012/238, m.nt. M.A. Heldeweg.
- ABRvS 5 september 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX6518.
- ABRvS 19 september 2012, AB 2012/399, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 3 oktober 2012, AB 2013/157, m.nt. J.R. van Angeren.
- ABRvS 3 oktober 2012, AB 2012/361, m.nt. L.M. Koenraad.
- ABRvS 10 oktober 2012, AB 2013/162, m.nt. W. den Ouden.
- ABRvS 31 oktober 2012, AB 2013/72, m.nt. F. Spijker en C.M.M. van Mil, JB 2012/279 m.nt. B. Kaya, Gst. 2013/34, m.nt. F.R. Vermeer.
- ABRvS 28 november 2012, JM 2013/16, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 12 december 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY5864.

- ABRvS 19 december 2012, AB 2013/104, m.nt. T.N. Sanders, Gst. 2013/18, m.nt. C.J. IJdema.
- ABRvS 6 februari 2013, AB 2015/121, O.J.D.M.L. Jansen.
- ABRvS 20 februari 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ1628.
- ABRvS 12 maart 2013, ECLI:NL:RVS:2014:839.
- ABRvS 13 maart 2013, AB 2013/153, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 20 maart 2013, JM 2013/62, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 10 april 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ7670.
- ABRvS 1 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ9079.
- ABRvS 8 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ9753.
- ABRvS 19 juni 2013, AB 2013/285, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 3 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:115.
- ABRvS 31 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:530.
- ABRvS 28 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:911.
- ABRvS 4 september 2013, AB 2013/406, m.nt. C.M.M. van Mil.
- ABRvS 25 september 2013, AB 2013/418, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 16 oktober 2013, AB 2013/394, m.nt. W. Den Ouden.
- ABRvS 23 oktober 2013, AB 2014/399, m.nt. R. Stijnen.
- ABRvS 6 november 2013, ECLI:NL:RVS:2013:1836.
- ABRvS 13 november 2013, AB 2014/58, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 20 november 2013, AB 2014/279, m.nt. J.E. van den Brink en W. den Ouden.
- ABRvS 20 november 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2054.
- ABRvS 24 december 2013, AB 2014/57, m.nt. T.N. Sanders, Gst. 2014/24, m.nt. C.J. IJdema.
- ABRvS 24 december 2013, ECLI:NL:RVS:2013:2618.
- ABRvS 15 januari 2014, AB 2014/108, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 22 januari 2014, AB 2014/145, m.nt. C.N.J. Kortmann, JM 2014/35, m.nt. C.N.J. Kortmann en F. Onrust.
- ABRvS 12 februari 2014, JM 2014/76, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 19 februari 2014, AB 2014/162, m.nt. C.M.M. van Mil.
- ABRvS 5 maart 2014, AB 2014/246, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 9 april 2014, AB 2014/247, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 9 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1264.
- ABRvS 9 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1268.
- ABRvS 23 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1490.
- ABRvS 30 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1568.
- ABRvS 30 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1583.
- ABRvS 7 mei 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1661.
- ABRvS 25 juni 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2342.
- ABRvS 13 augustus 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3034.
- ABRvS 17 september 2014, AB 2015/396, m.nt. J.E. van den Brink en R.D. van Oevelen.

- ABRvS 8 oktober 2014, AB 2014/418, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 8 oktober 2014, AB 2014/445, m.nt. C.M.M. van Mil, Gst. 2015/25, m.nt. P.C.M. Heinen.
- ABRvS 15 oktober 2014, ECLI:NL:RVS:2014:3692.
- ABRvS 16 november 2014, JG 2015/1, m.nt. O. Schuwer.
- ABRvS 19 november 2014, AB 2015/170, m.nt. L.J. Damen.
- ABRvS 17 december 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4604.
- ABRvS 25 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:560.
- ABRvS 14 januari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:33.
- ABRvS 4 maart 2015, AB 2015/160, m.nt. R. Stijnen, JB 2015/57, m.nt. A.M.M.M. Bots.
- ABRvS 4 maart 2015, JG 2015/26, m.nt. L.D. van Kleef-Ruigrok.
- ABRvS 18 maart 2015, AB 2015/245, m.nt. L.D. van Kleef-Ruigrok.
- ABRvS 18 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:817.
- ABRvS 18 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:822.
- ABRvS 25 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:935.
- ABRvS 6 mei 2015, Gst. 2015/82, m.nt. C.W.M. van Alphen, AB 2015/327, m.nt. A.G.A. Nijmeijer, JM 2015/83, m.nt. Y. Flietstra.
- ABRvS 6 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1462.
- Vزر. ABRvS 9 juni 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1915.
- ABRvS 1 juli 2015, AB 2015/362, m.nt. T.N. Sanders, Gst. 2015/109, m.nt. R. Benhadi.
- ABRvS 1 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2036.
- ABRvS 8 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2114.
- ABRvS 15 juli 2015, AB 2016/453, m.nt. W. Den Ouden.
- ABRvS 22 juli 2015, AB 2015/302, m.nt. T.N. Sanders, Gst. 2015/116, m.nt. R. Benhadi.
- ABRvS 22 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2280.
- ABRvS 22 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2321.
- ABRvS 29 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2383.
- ABRvS 5 augustus 2015, AB 2015/382, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 5 augustus 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2452.
- ABRvS 3 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2964.
- ABRvS 9 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2813.
- ABRvS 23 september 2015, AB 2016/302, m.nt. O.J.D.M.L. Jansen.
- ABRvS 23 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2986.
- ABRvS 23 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2964.
- ABRvS 23 september 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2991.
- ABRvS 7 oktober 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3110.
- ABRvS 21 oktober 2015, AB 2016/292, m.nt. O.J.D.M.L. Jansen.
- ABRvS 28 oktober 2015, AB 2016/32, m.nt. T.N. Sanders, Gst. 2015/137, m.nt. P.H.J. de Jonge.

- ABRvS 4 november 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3379.
- ABRvS 16 november 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3550.
- ABRvS 25 november 2015, AB 2016/14, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 2 december 2015, AB 2016/81, m.nt. C.M.M. van Mil.
- ABRvS 9 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3728.
- ABRvS 23 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3978.
- ABRvS 30 december 2015, Gst. 2016/44, m.nt. J.L.W. Broeksteeg.
- ABRvS 30 december 2015, ECLI:NL:RVS:2015:4048.
- ABRvS 13 januari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:29.
- ABRvS 13 januari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:51.
- ABRvS 20 januari 2016, AB 2016/209, m.nt. T.N. Sanders.
- V.zr. ABRvS 29 januari 2016, AB 2016/224, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 3 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:205.
- ABRvS 3 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:185.
- ABRvS 24 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:449.
- ABRvS 24 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:469.
- ABRvS 2 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:551.
- ABRvS 10 maart 2017, ECLI:NL:RVS:2017:634.
- ABRvS 26 april 2016, AB 2016/210, m.nt. T.N. Sanders, JB 2016/130, m.nt. J.H. Meijer.
- ABRvS 8 juni 2016, AB 2017/33, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 27 juli 2016, JG 2016/57, m.nt. T. Barkhuysen en A. Span, JM 2016/135, m.nt. E.J.H. Plambeck.
- ABRvS 27 juli 2016, Gst. 2016/131, m.nt. M. van de Loo en J.J.R. Lautenbach.
- ABRvS 10 augustus 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2186.
- ABRvS 17 augustus 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2336.
- ABRvS 24 augustus 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2332.
- ABRvS 7 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2394.
- ABRvS 28 september 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2547.
- ABRvS 6 oktober 2016, AB 2017/22, m.nt. R. Stijnen.
- ABRvS 6 oktober 2016, AB 2017/23, m.nt. R. Stijnen.
- ABRvS 10 oktober 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2648.
- ABRvS 2 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2896.
- ABRvS 21 december 2016, AB 2017/65, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 28 december 2016, AB 2017/48, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 1 maart 2017, ECLI:NL:RVS:2017:538.
- ABRvS 15 maart 2017, ECLI:NL:RVS:2017:667.
- ABRvS 12 april 2017, AB 2017/291, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 19 april 2017, AB 2017/252, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 19 april 2017, AB 2017/271, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 19 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1184.
- ABRvS 15 maart 2017, ECLI:NL:RVS:2017:679.

- ABRvS 3 mei 2017, AB 2017/299, m.nt. T.N. Sanders, JG 2017/37 m.nt. T. Barkhuysen en S.F.A. van Ravels, JB 2017/120 m.nt. M.A.J. West.
- ABRvS 24 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1389.
- ABRvS 31 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1444.
- ABRvS 31 mei 2017, Gst. 2017/148, C.M.M. van Mil.
- ABRvS 28 juni 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1719.
- ABRvS 23 augustus 2017, AB 2017/349, m.nt. C.M.M. van Mill.
- ABRvS 20 september 2017, AB 2017/356, m.nt. T.N. Sanders.
- ABRvS 18 oktober 2017, AB 2017/422, m.nt. W. den Ouden.
- ABRvS 25 oktober 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2870.
- ABRvS 28 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:653.
- ABRvS 21 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:877.
- ABRvS 16 mei 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1616.

Staatsraad Advocaat-Generaal

- Conclusie A-G Widdershoven, 24 januari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:249.
- Conclusie A-G Wattel, 4 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1152.

College van Beroep voor het bedrijfsleven

- CBb 27 november 2001, AB 2002/31, m.nt. J.H. van der Veen.
- CBb 4 september 2003, AB 2004/14, m.nt. I.C. Vlies.
- CBb 10 maart 2005, ECLI:NL:CBB:2005:AT2716.
- CBb 18 februari 2007, ECLI:NL:CBB:2007:AZ9559.
- CBb 28 februari 2008, AB 2008/239, m.nt. O.J.D.M.L. Jansen en R. Ortlep.
- CBb 27 oktober 2009, AB 2009/394, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- CBb 15 maart 2010, ECLI:NL:CBB:2010:BL8587.
- CBb 7 juni 2011, AB 2011/278, m.nt. W. den Ouden.
- CBb 7 juli 2011, AB 2011/277 m.nt. W. den Ouden.
- CBb 9 november 2011, AB 2012/46, m.nt. F.R. Vermeer.
- CBb 18 november 2011, ECLI:NL:CBB:2011:BU6858.
- CBb 25 april 2012, ECLI:NL:CBB:2012:BW4847.
- CBb 26 april 2012, ECLI:NL:CBB:2012:BW6727.
- CBb 15 mei 2012, ECLI:NL:CBB:2012:BW6629.
- CBb 13 juli 2012, ECLI:NL:CBB:2012:BX3511.
- CBb 18 januari 2013, ECLI:NL:CBB:2013:BZ3253.
- CBb 7 maart 2013, ECLI:NL:CBB:2013:BZ6064.
- CBb 25 april 2013, ECLI:NL:CBB:2013:CA0927.
- CBb 18 juli 2013, ECLI:NL:CBB:2013:70.
- CBb 30 augustus 2013, ECLI:NL:CBB:2013:124.
- CBb 20 september 2013, AB 2014/299, m.nt. M.A.M. Dieperink, AB 2014/300, m.nt. J.E. van den Brink.
- CBb 19 december 2013, ECLI:NL:CBB:2013:292.

- CBB 30 december 2013, ECLI:NL:CBB:2013:315.
- CBB 20 maart 2014, ECLI:NL:CBB:2014:104.
- CBB 8 juli 2014, ECLI:NL:CBB:2014:255.
- CBB 30 oktober 2014, ECLI:NL:CBB:2014:413.
- CBB 12 maart 2015, ECLI:NL:CBB:2015:75.
- CBB 12 mei 2015, AB 2015/238, m.nt. T.N. Sanders.
- CBB 13 mei 2015, AB 2016/55, m.nt. M.A.M. Dieperink.
- CBB 13 mei 2015, AB 2016/56, m.nt. M.A.M. Dieperink.
- CBB 2 september 2015, JOR 2015/300 m.nt. S.M.C. Nuijten.
- CBB 21 september 2015, AB 2016/53, m.nt. A. Klap.
- CBB 14 december 2015, ECLI:NL:CBB:2015:418.
- CBB 23 december 2015, ECLI:NL:CBB:2015:425.
- CBB 16 maart 2016, AB 2016/421, m.nt. J.E. van den Brink en L.W. Verboeket.
- CBB 23 maart 2016, ECLI:NL:CBB:2016:67.
- CBB 8 juli 2016, ECLI:NL:CBB:2016:206.
- CBB 13 oktober 2016, AB 2016/460, m.nt. J.E. van den Brink.
- CBB 20 oktober 2016, ECLI:NL:CBB:2016:330.
- V zr. CBB 1 augustus 2017, ECLI:NL:CBB:2017:333.

Centrale Raad van Beroep

- CRvB 15 augustus 2000, JB 2000/277, m.nt. C.L.G.F.H. Albers.
- CRvB 12 november 2003, AB 2004/206, m.nt. P.A. Willemse en R.J.G.M. Widdershoven.
- CRvB 26 januari 2010, ECLI:NL:CRVB:2010:BL1627.
- CRvB 16 februari 2010, ECLI:NL:CRVB:2010:BL5726.
- CRvB 21 september 2010, ECLI:NL:CRVB:2010:BN8686.
- CRvB 17 december 2012, ECLI:NL:CRVB:2012:BY0445.
- CRvB 1 mei 2013, AB 2013/255, m.nt. W. den Ouden.
- CRvB 22 mei 2013, ECLI:NL:CRVB:2013:CA1399.
- CRvB 7 augustus 2013, ECLI:NL:CRVB:2013:1417.
- CRvB 23 oktober 2013, ECLI:NL:CRVB:2013:2172.
- CRvB 13 november 2013, USZ 2014/33, m.nt. J. Hallie.
- CRvB 4 december 2013, ECLI:NL:CRVB:2013:2975.
- CRvB 18 december 2013, ECLI:NL:CRVB:2013:2981.
- CRvB 8 januari 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:12.
- CRvB 18 maart 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:902.
- CRvB 15 april 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:1618.
- CRvB 26 april 2014, ECLI:NL:CRVB:2016:1546.
- CRvB 15 oktober 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:3464.
- CRvB 22 oktober 2014, JB 2014/247, m.nt. L.J.M. Timmermans, USZ 2015/86, m.nt. H.W.M. Nacinovic.
- CRvB 12 november 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:3951.

- CRvB 5 december 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:4060.
- CRvB 10 december 2014, AB 2015/208, m.nt. Y.M. van der Vlugt.
- CRvB 11 december 2014, ECLI:NL:CRVB:2014:3681.
- CRvB 21 januari 2015, AB 2015/209, m.nt. Y.M. van der Vlugt, USZ 2015/98, m.nt. J. Hallie.
- CRvB 27 januari 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:146.
- CRvB 17 februari 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:423.
- CRvB 14 april 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:1186.
- CRvB 20 mei 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:1595.
- CRvB 15 juli 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:2694.
- CRvB 21 juli 2015, AB 2015/333, m.nt. R. Stijnen, USZ 2015/317, m.nt. M. Koolhoven.
- CRvB 22 juli 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:2481.
- CRvB 5 augustus 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:2744.
- CRvB 8 augustus 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:2667.
- CRvB 12 augustus 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:2933.
- CRvB 16 september 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:3232.
- CRvB 23 september 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:3362.
- CRvB 25 september 2015, AB 2015/425, m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik.
- CRvB 29 september 2015, AB 2016/11, m.nt. C.W.C.A. Bruggeman.
- CRvB 7 oktober 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:3434.
- CRvB 13 oktober 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:3623.
- CRvB 30 oktober 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:3882.
- CRvB 16 december 2015, ECLI:NL:CRVB:2015:4601.
- CRvB 11 januari 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:10.
- CRvB 13 januari 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:408.
- CRvB 20 januari 2016, AB 2016/225, m.nt. T.N. Sanders, USZ 2016/112, m.nt. M. Koolhoven, Gst. 2016/56, m.nt. L.J.M. Timmermans.
- CRvB 21 januari 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:406.
- CRvB 21 januari 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:330.
- CRvB 15 maart 2016, USZ 2016/155, m.nt. H.W.M. Nacinovic.
- CRvB 15 maart 2016, AB 2016/459, m.nt. R. Stijnen.
- CRvB 23 maart 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:1022.
- CRvB 13 april 2016, USZ 2016/210, m.nt. M. Koolhoven.
- CRvB 19 april 2016, Gst. 2016/124, m.nt. L.M. Koenraad en T.N. Sanders, USZ 2016/211, m.nt. H.W.M. Nacinovic.
- CRvB 17 mei 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:1796.
- CRvB 17 juni 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:1884.
- CRvB 29 juli 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:2904.
- CRvB 3 augustus 2016, ECLI:NL:CRVB:2016:2941.
- CRvB 21 september 2016, AB 2016/430, C.W.C.A. Bruggeman.
- CRvB 8 november 2016, Gst. 2017/39 m.nt. T.N. Sanders.
- CRvB 31 januari 2017, ECLI:NL:CRVB:2017:491.
- CRvB 19 juli 2017, ECLI:NL:CRVB:2017:2612.

Hoge Raad

- HR 16 mei 1985, AB 1986/573, m.nt. F.H. van den Burg (Heesch/Van den Akker).
- HR 31 mei 1991, AB 1992/290, NJ 1993/112, m.nt. C.J.H. Brunner (Van Gog/Nederweert).
- HR 16 oktober 1992, AB 1993/40, m.nt. F.H. van den Burg (Vulhop/Amsterdam).
- HR 14 mei 1993, AB 1993/503, m.nt. F.H. van der Burg, NJ 1993/641, m.nt. M. Scheltema (Aruba/Playa Liquor).
- HR 8 december 1995, NJ 1997/163, m.nt. M. Scheltema.
- HR 17 december 1999, NJ 2000/87, AB 2000/89 m.nt. P.J. van Buuren (Groningen/Raatgever).
- HR 28 juni 2002, AB 2003/102, m.nt. F.J. van Ommeren, NJ 2003/676, m.nt. H.J. Snijders.
- HR 8 november 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE8216.
- HR 7 mei 2004, AB 2004/439, m.nt. G.A. van der Veen, JBPR 2005/1, m.nt. C.N.J. Kortmann.
- HR 29 oktober 2004, NJ 2006/203, m.nt. H.J. Snijders.
- HR 24 december 2004, ECLI:NL:HR:2004:AR6026.
- HR 9 september 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT7774 (Kuijpers/Valkenswaard).
- HR 20 maart 2007, AB 2007/249, m.nt. A.B. Blomberg.
- HR 20 maart 2009, ECLI:NL:HR:2007:AZ7078.
- HR 17 december 2010, AB 2011/25 m.nt. G.A. van der Veen, NJ 2011/89 m.nt. M.R. Mok (ARS/Staat).
- HR 19 januari 2011, AB 2002/382, m.nt. P.J.J. van Buuren.
- HR 29 april 2011, AB 2011/306, m.nt. O.J.D.M.L. Jansen.
- HR 10 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ7637.
- HR 9 maart 2012, NJ 2012/379, m.nt. M.R. Mok.
- HR 4 april 2014, AB 2014/301, m.nt. F.J. van Ommeren.
- HR 6 februari 2015, AB 2015/90, m.nt. F.J. van Ommeren.
- HR 20 maart 2015, AB 2016/343 m.nt. G.A. van der Veen, NJ 2015/361 m.nt. J.W. Winter.
- HR 3 april 2015, AB 2015/213, m.nt. T.N. Sanders, JBPR 2015/35, m.nt. C.N.J. Kortmann.
- HR 22 mei 2015, AB 2016/267 m.nt. G.A. van der Veen en C.N.J. Kortmann, NJ 2016/262 m.nt. H.J. Snijders (Staat/Privacy First).
- HR 27 november 2015, JOR 2016/52, m.nt. J.L. Smeehuijzen.
- HR 3 juni 2016, AB 2016/268 m.nt. F.J. van Ommeren en C.N.J. Kortmann, NJ 2017/46 m.nt. T. Barkhuysen en M. Claessens (Universiteiten/SCAU).
- HR 3 juni 2016, AB 2017/132, m.nt. C.N.J. Kortmann.
- HR 6 januari 2017, AB 2017/407, m.nt. C.N.J. Kortmann.
- HR 14 februari 2017, AB 2017/421, m.nt. J.E. van den Brink en L.W. Verboeket.
- HR 24 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:310.
- HR 5 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:12.

Advocaat-Generaal

- Conclusie A-G Langemeijer 13 september 2002, ECLI:NL:PHR:2002:AE8216.
- Conclusie A-G Wuisman 27 maart 2015, ECLI:NL:PHR:2015:418.

Gerechtshoven

- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 8 mei 2001, ECLI:NL:GHHSE:2001:AB1951.
- Gerechtshof Arnhem 22 juni 2004, ECLI:NL:GHARN:2004:AQ5613.
- Gerechtshof 's-Gravenhage 4 mei 2010, ECLI:NL:GHSGR:2010:BM3475.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 8 juni 2011, ECLI:NL:2011:BQ7541.
- Gerechtshof Arnhem 13 september 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BT1961.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 12 november 2013, AB 2014/56, m.nt. T.N. Sanders.
- Gerechtshof Den Haag, 22 september 2014, JB 2014/209, m.nt. B. de Kam.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 19 maart 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:907
- Gerechtshof Amsterdam 17 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4819.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 10 maart 2016, rol nr. 200.181.746/01 (niet gepubliceerd).
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 2 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:349.

Rechtbanken

- Rb. Zwolle-Lelystad 13 februari 2012, ECLI:NL:RBZLY:2012:BV8656.
- Rb. Arnhem 26 april 2010, ECLI:NL:RBARN:2010:BM6268.
- Vزر. Rb. Utrecht 25 mei 2010, AB 2010/174, m.nt. F.C.M.A. Michiels.
- Rb. Dordrecht 2 september 2010, ECLI:NL:RBDOR:2010:BN5669.
- Rb. Zutphen 13 oktober 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BO0324.
- Rb. Rotterdam 18 november 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BO4582.
- Rb. Groningen 4 april 2011, ECLI:NL:RBGRO:2011:BQ8504.
- Vزر. Rb. Haarlem 19 april 2011, ECLI:NL:RBHAA:2011:BQ4353.
- Rb. Rotterdam 15 juni 2011, ECLI:NL:RBROT:2011:BQ8138.
- Rb. Zwolle-Lelystad 7 juli 2011, ECLI:NL:RBZLY:2011:BR2017.
- Rb. Leeuwarden 2 november 2011, ECLI:NL:2011:BU3382.
- Rb. Rotterdam 17 november 2011, ECLI:NL:RBROT:2011:BU4946.
- Rb. 's-Gravenhage 1 februari 2012 ECLI:NL:RBSGR:2012:BV3384.
- Rb. Almelo 22 februari 2012, ECLI:NL:RBALM:2012:BV7750.
- Rb. Arnhem 29 februari 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BV9817.
- Rb. Breda 7 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV7835.
- Rb. Zwolle-Lelystad 22 maart 2012, ECLI:NL:RBZLY:2012:BV9649.
- Rb. Utrecht 2 april 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BW4360.
- Rb. 's-Hertogenbosch 24 april 2012, ECLI:NL:RBSHE:2012:BW6147.
- Rb. Dordrecht 30 mei 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BW7388.
- Rb. Alkmaar 14 juni 2012, ECLI:NL:RBALK:2012:BW9392.
- Rb. 's-Gravenhage 11 juli 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BX3435.
- Rb. Dordrecht 29 augustus 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BX6955.

- Rb. Amsterdam 30 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:6461.
- Rb. Amsterdam 21 november 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY7231.
- Rb. Amsterdam 21 november 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY7231.
- Vzr. Rb. Breda 6 december 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BY5330.
- Rb. Haarlem 21 december 2012, ECLI:NL:RBHAA:2012:BY7792.
- Rb. Oost-Nederland 5 februari 2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ5857.
- Rb. Midden-Nederland 8 februari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ1076.
- Rb. Den Haag 3 april 2013, Gst. 2013/68, m.nt. T.N. Sanders.
- Rb. Gelderland 10 april 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:CA0327.
- Rb. Den Haag 8 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA0205.
- Rb. Den Haag 10 juli 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7936.
- Rb. Gelderland 11 juli 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:1567.
- Rb. Rotterdam 24 juli 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:6059.
- Rb. Zeeland West-Brabant 12 december 2013, ECLI:NL:RBZWB:2013:9939.
- Rb. Overijssel 16 december 2013, ECLI:NL:RBOVE:2013:3255.
- Rb. Gelderland 25 februari 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:1145.
- Rb. Midden-Nederland 9 april 2014, ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ7995.
- Rb. Limburg 12 april 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:3866.
- Rb. Oost-Brabant 29 april 2014, ECLI:NL:RBOBR:2014:2212.
- Rb. Noord-Holland 12 mei 2014, ECLI:NL:RBNHO:2014:4613.
- Rb. Noord-Nederland 21 mei 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:2619.
- Rb. Den Haag 26 juni 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:8039.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 7 augustus 2014, ECLI:NL:RBZWB:2014:5692.
- Rb. Noord-Nederland 7 oktober 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:5762.
- Rb. Limburg 22 december 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:11107.
- Rb. Rotterdam 23 januari 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:343.
- Rb. Gelderland 27 januari 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:441.
- Rb. Oost-Brabant 30 januari 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:356.
- Rb. Oost-Brabant 10 juli 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:3913.
- Rb. Overijssel 14 juli 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:3357.
- Rb. Midden-Nederland 16 juli 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:5392.
- Rb. Limburg 17 juli 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:6045.
- Rb. Den Haag 31 juli 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:9098.
- Rb. Oost-Brabant 13 augustus 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:4834.
- Rb. Noord-Holland 18 september 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:7834.
- Rb. Rotterdam 22 september 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6971.
- Rb. Gelderland 25 september 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:6056.
- Rb. Gelderland 29 september 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:6027.
- Rb. Rotterdam 10 oktober 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:7288.
- Rb. Limburg 13 oktober 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:9287.
- Rb. Gelderland 27 oktober 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:6589.
- Rb. Den Haag 12 november 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:13356.

- Rb. Zeeland-West-Brabant 8 december 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:8722.
- Rb. Oost-Brabant 10 december 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:7033.
- Rb. Rotterdam 11 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9061.
- Rb. Rotterdam 18 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9450.
- Vzr. Rb. Zeeland-West-Brabant 21 december 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:8122.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 7 januari 2016, rol nr. BRE 15/4898 (niet gepubliceerd).
- Rb. Zeeland-West-Brabant 11 januari 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:280.
- Rb. Den Haag 21 januari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:722.
- Rb. Gelderland 27 januari 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:641.
- Rb. Den Haag 9 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1228.
- Rb. Limburg 11 februari 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:1166.
- Rb. Rotterdam 16 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1131.
- Rb. Midden-Nederland 2 maart 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:1138.
- Rb. Den Haag 4 maart 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:2510.
- Rb. Midden-Nederland 11 maart 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3194.
- Rb. Den Haag 16 maart 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:2684.
- Rb. Midden-Nederland 5 april 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:2331.
- Rb. Den Haag 13 april 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:3974.
- Rb. Den Haag 21 april 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:4322.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 22 april 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:2700.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 22 april 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:2705.
- Rb. Den Haag 24 april 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:3125.
- Rb. Gelderland 28 april 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2340.
- Rb. Rotterdam 28 april 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:3164.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 25 mei 2016, rol nr. C/02/308761 (niet gepubliceerd).
- Rb. Noord-Holland 1 juni 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:4382.
- Rb. Den Haag 2 juni 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:5972.
- Rb. Gelderland 2 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:2933.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 7 juni 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:3635.
- Rb. Midden-Nederland 16 juni 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3424.
- Rb. Den Haag 14 december 2016, rol nr. SGR 16/6082, (niet-gepubliceerd).

Kamer voor Gerechtsdeurwaarders

- KvG 27 februari 2007, ECLI:NL:RBAMS:2007:YB0090.
- KvG 20 december 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:YB0745.

TREFWOORDENREGISTER

- Aanmaning	24-25, 53-54, 140-141, 172, 282-286, 292-293, 334-336, 360
- Algemene beginselen van behoorlijk bestuur	31, 76, 96, 165, 206, 259, 292, 297, 311
- Begunstigingstermijn	9, 43, 57, 59, 71-77, 79-80, 82, 139, 141, 157-158
- Beslagverbod	93, 305-306, 370
- Beslagvrije voet	20, 22, 34, 84, 93-95, 165, 189-190, 208-210, 246, 248, 251, 255, 261, 305-310, 314-315, 378-385, 392
- Bestraffend	zie punitief
- Bestuurlijke boete	213-216
- Bestuurlijke incassobrief	25, 44, 53-57
- Bestuursdwang	137-166, 219-240
- Bestuursdwangbeschikking	zie bestuursdwang
- Bestuursrechtelijke geldschuld	18, 19, 21, 23, 26-30, 220, 265, 288, 341, 363, 371
- Betalingsbeschikking	24, 55, 140, 200, 202, 213, 248, 252, 254-255, 265-267, 321-323
- Betwisting	274-275, 378
- Bevoegdheid tot invordering	128, 319-339
- Bewijs	62-66, 355
- Bewijseisen	zie bewijs
- Bijzondere omstandigheid	66-91, 158-166, 238-240
- Buiten effect stellen	291, 409
- Concentratiebepaling	222-223, 265-268, 272-274, 277-279
- Conservatoir beslag	300-303
- Dagtekening	65-66
- Derde-belanghebbende	19-21, 27, 31, 33, 324, 341-368
- Deurwaarder	93, 286, 306-309, 314, 355, 392
- Draagkracht	22, 30, 41-43, 70, 84, 86-92, 95, 134, 139, 160-161, 166, 168, 180-182, 194-196, 215, 251, 262, 373, 380-383
- Dringende reden	208-211, 228-229, 306
- Dwangbevel	30-36, 141, 172, 281-317, 333-336
- Dwangsom	72-81, 346, 231
- Dwangsombeschikking	zie dwangsom

- Evenredigheid	22, 40, 42-43, 82, 85, 90, 98, 125-133, 160-161, 165, 174, 178-182, 187, 203, 205-206, 214-216, 249-250, 254-257, 263, 311
- Evenredigheidsbeginsel	zie evenredigheid
- Ex nunc	181, 206, 215, 342, 345
- Executiegeschil	289-303
- Executoriaal beslag	303-305
- Feitelijke misslag	87, 291-292
- Feitenvaststelling	56, 62-65, 354
- Formele rechtskracht	95-121
- Herziening	200-206, 211, 214, 375
- Herzieningsbeschikking	zie herziening
- Hoogte dwangsom	69
- Hoogte van de kosten	147, 148, 156-157, 160-161
- Intrekking	116, 172-173, 175-187, 193, 195, 201-207, 241, 350, 351, 357, 380, 382
- Intrekkingbeschikking	zie intrekking
- Invordering	39-136
- Invorderingsbeschikking	zie invordering
- Invorderingswet	28, 35, 314, 371, 396, 410, 415
- Juridische misslag	97, 292, 296, 297, 410
- Kostenverhaal	137-170
- Kostenverhaalsbeschikking	zie kostenverhaal
- Kostenwet	314, 410, 413, 414
- Kwijtschelding	209-210, 257-261
- Last onder bestuursdwang	zie bestuursdwang
- Last onder dwangsom	zie dwangsom
- Lastgeving	40, 51, 72, 76, 77, 83, 139, 231-232, 240, 242
- Misbruik van recht	68, 294, 297-298, 312, 378
- Motiveringsbeginsel	285
- Noodtoestand	87, 291, 293-294, 297, 316, 410
- Onaanvaardbaar gevolg	92, 95, 189, 195-196
- Onaanvaardbare financiële gevolgen	188-191, 209-210
- Onaanvaardbare psychische gevolgen	187-189
- Onaanvaardbare sociale gevolgen	208-209
- Ondertekening	65-66
- Overtrederschap	69, 73, 141, 145-146, 149-157, 163, 167
- Punitief	45, 46, 48-52, 132, 138, 173, 175, 196, 203, 211, 213
- Rechtmatigheidsfictie	97-133
- Rechtsgeldigheidsleer	104-121

- Reparatoir	45-52, 87-90, 94-95, 138, 166, 173, 175, 193, 196, 202-203, 211, 219
- Schorsen	254, 286, 291, 294, 364
- Stuiting	283, 326-337, 359-360, 362, 364-369
- Subsidievaststelling	171-176
- Subsidieverlening	171-173
- Terugvordering	171-197
- Terugvorderingsbeschikking	zie terugvordering
- Uitstel van betaling	94, 189-190, 245-257, 262, 264, 267-289, 272, 276, 279, 336-337, 360-361, 366, 377
- Uitstelbeschikking	zie uitstel van betaling
- Verjaring	319-339
- Verlenging	336-337, 333, 359, 360, 365-368
- Verlengingsbeschikking	zie verlenging
- Verrekening	245-249
- Verrekeningsbeschikking	zie verrekening
- Verval	319-320, 324-325, 333-367
- Vertrouwensbeginsel	75, 76, 85, 206, 292
- Verwijtbaarheid	30, 43, 77-78, 83, 86-91, 159, 163, 166, 178-185, 193, 196, 233-234, 373-375, 380- 381, 385
- Verzet	35, 289-290, 235
- Wettelijke rente	261-264
- Zorgvuldigheidsbeginsel	85, 186-187, 206, 354

BIJLAGE I: FISCAAL RECHT EN TITEL 4.4 AWB

Tabel 1: afwijkingen van het fiscale recht ten opzichte van titel 4.4 Awb

Onderwerp	Bestuursrechtelijke geldschuld	Fiscale geldschuld
Vaststelling betalings- verplichting	Artikel 4:86 Awb	In afwijking: artikel 5 Awr
Betalingstermijn	Artikel 4:87 Awb	In de regel gelijk, zie: artikel 9, lid 1, IW 1990, daarnaast enkele bijzondere kortere betalingstermijn in artikel 9 IW 1990 en versnelde invordering in artikel 10 IW 1990
Betalingsverplichting zonder beschikking	Artikel 4:88 Awb	-
Girale betaling in euro's hoofdregel	Artikel 4:89 Awb	Afwijking, zie: artikel 7a, lid 1, IW 1990, uitsluitend giraal op bankrekening op naam
Kosten betaling voor schuldenaar	Artikel 4:91 Awb	-
Voorrang rente en kosten bij betaling	Artikel 4:92 Awb	Afwijking, zie: artikel 7, lid 1, IW 1990
Verrekening	Artikel 4:93 Awb	Afwijking, zie: artikel 24, lid 1 en lid 9, IW 1990
Uitstel van betaling	Artikel 4:94 Awb	Afwijking, zie: artikel 25 IW 1990
Voorschot	Artikel 4:95 Awb	Afwijking, zie artikel 13 Awr
Wijziging of intrekking voorschot of uitstel	Artikel 4:96 Awb	-
Verzuim	Artikel 4:97 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990
Wettelijke rente	Artikel 4:98 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990
Beschikking wettelijke rente	Artikel 4:99 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990

Onderwerp	Bestuursrechtelijke geldschuld	Fiscale geldschuld
Wettelijke rente bij niet-tijdig beslissen	Artikel 4:100 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990
Wettelijke rente bij uitstel of schorsing	Artikel 4:101 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990
Wettelijke rente bij gewijzigde of vernietigde beschikking	Artikel 4:102 Awb	Afwijking: zie artikelen 30f-30k Awr en artikelen 28-31a IW 1990
Afdeling 4.4.2 niet van toepassing indien lex spec.	Artikel 4:103 Awb	-
Verjaring	Artikel 4:104 Awb	-
Stuiting verjaring	Artikel 4:105 & 4:106 Awb	Gelijk, in aanvulling: gewone ingebrekestelling stuit ook – artikel 27, lid 1, IW 1990
Stuiting verjaring door schuldeiser niet zijnde een bestuursorgaan	Artikel 4:107 Awb	-
Verjaring beëindigt niet recht op verrekenen schuldeiser bestuursorgaan	Artikel 4:108 Awb	-
Bepalingen schuldeiser NVT bij bestuursorgaan als schuldeiser	Artikel 4:109 Awb	-
Werking stuiting bij verjaringstermijn	Artikel 4:110 Awb	-
Verlenging van de verjaringstermijn en werking	Artikel 4:111 Awb	-
Aanmaning	Artikel 4:112 Awb	Afwijking: datum dagtekening aanmaning leidend, zie: artikel 11 IW 1990
Kosten aanmaning	Artikel 4:113 Awb	Terminologische afwijking: zie artikel 2 Kostenwet
Definitie dwangbevel	Artikel 4:114 Awb	-

Onderwerp	Bestuursrechtelijke geldschuld	Fiscale geldschuld
Bevoegdheid dwangbevel	Artikel 4:115 Awb	-
Tenuitvoerlegging titel dwangbevel	Artikel 4:116 Awb	Afwijking: betekening ‘als exploit’; voorts bureaubetekening mogelijk (zie artikelen 13 en 14 IW 1990)
Dwangbevel pas na aanmaning	Artikel 4:117 Awb	-
Geen hoorplicht bij aanmaning en dwangbevel	Artikel 4:118 Awb	-
Bij dwangbevel ook rente en kosten invorderbaar	Artikel 4:119 Awb	Terminologische afwijking, zie: artikel 12, lid 2, IW 1990
Kosten dwangbevel voor rekening schuldenaar	Artikel 4:120 Awb	Afwijking, zie: artikel 1 Kostenwet
Termijnen geldschuld na dwangbevel ook te executeren	Artikel 4:121 Awb	-
Inhoud dwangbevel	Artikel 4:122 Awb	-
Bekendmaking dwangbevel	Artikel 4:123, lid 1, Awb	Afwijking zie: artikel 13 en 14 IW 1990
Vermelden mogelijkheid executiegeschil ex artikel 438 Rv	Artikel 4:123, lid 2, Awb	Gelijk, maar aanvulling: mogelijkheid fiscaal verzet ook vermelden op grond van artikel 17 IW 1990
Open systeem – privaatrechtelijke bevoegdheden	Artikel 4:124 Awb	-
Concentratiebepaling accessoire geldschuld	Artikel 4:125 Awb	Werking uitgezonderd – artikel 1, lid 2, IW 1990

Verdere toelichting

Het gaat te ver om in dit proefschrift de rechtvaardigingen voor al deze afwijkingen toe te lichten, dan wel om nader te onderzoeken hoe de invordering in het fiscale recht en het algemene bestuursrecht verder kunnen worden geharmoniseerd. In mijn MBB-artikel heb ik daarvoor een voorzet gegeven, maar het lijkt mij dat

het onderwerp voldoende stof bevat voor een proefschrift op zichzelf. Ik volsta hier daarom met de conclusie van mijn artikel:

“In dit artikel heb ik het fiscale invorderingsrecht en het bestuursrechtelijke invorderingsrecht met elkaar vergeleken. In algemene zin onderschrijf ik de conclusie van Vetter dat bij nadere bestudering van de twee regelingen veel bepalingen in de geldschuldenregeling uiteindelijk per saldo weer teruggedronken worden door een bepaling in de IW 1990.⁹⁵⁴ De invoering van de Awb in het fiscale invorderingsrecht heeft naar mijn mening een vlees-noch-vis product opgeleverd. Dat is onwenselijk – ik denk dat de fiscale auteurs die analyse delen. Anders dan Vermeulen, Vetter en Feteris meen ik echter dat de oplossing voor het probleem dat de regelingen niet voldoende op elkaar zijn afgestemd niet is om dan maar het harmonisatieproject terug te draaien, maar juist om met volle vaart door te zetten. Daarbij erken ik dat het fiscale invorderingsrecht wellicht niet ‘beter’ uit dit harmonisatietraject zal komen dan zij erin is gegaan in die zin dat het algemene bestuursrecht niet specifiek is toegesneden op het fiscale recht. De kritiek van Vetter dat het fiscale invorderingsrecht van een maatpak naar een confectiepak gaat kan ik dan ook onderschrijven. Maar dat is de prijs van harmonisatie: een op maat gesneden regeling is niet altijd goed mogelijk omdat die regeling ook in andere rechtsgebieden moet kunnen worden toegepast. Naar mijn mening – anders dan de voornoemde auteurs – weegt het belang van harmonisatie echter zwaarder dan het belang van het fiscale recht om in zijn maatpak te blijven zitten.

In dit artikel heb ik daarom een aantal wijzigingen voorgesteld. De wijzigingen behelzen het verwerken van een lappendeken in iets wat meer op één harmonieuze mantel lijkt. Ik meen dat met deze wijzigingen het fiscaal recht materieel gezien nagenoeg ongewijzigd blijft (behalve voor wat betreft de belastingdeurwaarder en de kosten daarvoor), zodat het belang van het fiscale recht zich niet verzet tegen deze aanpassingen. Dat het door fiscalisten als vervelend wordt ervaren dat men nu ook naar de Awb moet kijken neem ik ter kennisgeving aan: dat is de prijs die betaald moet worden voor harmonisatie in de Nederlandse bestuurswetgeving. In ruil daarvoor weet de burger altijd waar hij aan toe is, of het nu een belastingsschuld, een dwangsom of een subsidie is.”⁹⁵⁵

954 J.J. Vetter, ‘De Invorderingswet 1990, titel 4.4 van de Awb en de invordering van belastingen; van maatpak tot confectiepak, doch tot lappendeken’, MBB 2009, 12, p. 447.

955 T.N. Sanders, ‘Het fiscale invorderingsrecht en de bestuursrechtelijke geldschuldenregeling: tijd om van een lappendeken een harmonieuze mantel te maken?’, MBB 2016/04, onderdeel zes.

Het beeld dat de ‘fiscale wereld’ ondanks een poging tot harmonisatie toch nog een eigen eiland is gebleven wordt overigens ook herhaald voor wat betreft de Awir, zoals in de evaluatie van de geldschuldenregeling mijns inziens terecht wordt opgemerkt:

“In het algemeen geeft de Awir het beeld dat op grote schaal van de Awb wordt afgeweken. Titel 4.2 Awb en artikel 4:125 Awb zijn buiten toepassing verklaard. Verder zijn er voor verrekeningsbeschikkingen, voor de regeling dwangsom bij niet tijdig beslissen (par 4.1.3.2 Awb) en bij de bestuurlijke boete bij onregelmatige informatieverstrekking door belanghebbenden en derden allerlei Awb bepalingen en regelingen buiten toepassing verklaard. Ook is er veel ‘bijzonders’ geregeld: In het algemeen wordt aangesloten bij de fiscale praktijk. De reden daarvoor is vooral van praktische aard. De regeling wordt uitgevoerd door de B/T: die uitvoeringspraktijk is gewend aan de fiscale manieren en de computer-systemen waarop de uitvoering berust zijn daarop ingericht. Toepassing van de geldschuldenregeling van de Awb zou derhalve leiden tot hoge uitvoeringskosten en -lasten, aldus geïnterviewden, terwijl de voordelen daarvan niet evident zijn. Er wordt wel gewerkt aan harmonisering van de regelgeving, maar dat streven is vooral gericht op harmonisatie van de invorderingsbepalingen van de Awir met die van de IW 1990: harmonisatie met (titel 4.4 van) de Awb is geen prioriteit. Binnen de Belastingdienst wordt het ook als lastig ervaren dat er voor de invorderingsprocessen van belastingen en van toeslagen verschillende rechtsgangen bestaan.”⁹⁵⁶

⁹⁵⁶ W. den Ouden, C.N.J. Kortmann, A.W. Jongbloed, J.E. van den Brink en M.K.G. Tjepkema, De bestuursrechtelijke geldschuldenregeling, titel 4.4 Awb geëvalueerd, WODC (Den Haag, 2013), p. 140.

Stellingen behorende bij het proefschrift ‘De invordering en executie van (herstel)sancties bij dwangbevel’ van T.N. Sanders

1. Een bestuursrechtelijke dwangsom of de kosten van bestuursdwang moeten ingevorderd worden, behoudens bijzondere omstandigheden.
2. De bijzondere omstandigheden waarin mag worden afgezien van de invordering van bestuursrechtelijke dwangsommen of de kosten van bestuursdwang zijn omstandigheden die niet in het sanctiebesluit (de last) hadden kunnen worden meegewogen en die leiden tot een onevenredige uitkomst gelet op de beperkte ernst of verwijtbaarheid van de overtreding dan wel de beperkte draagkracht van de overtreder, of die niet tot de risicosfeer van de overtreder behoren en een absoluut beletsel vormen voor het tijdig uitvoeren van de last.
3. De draagkracht en verwijtbaarheid worden thans ten onrechte betrokken in de beoordeling van het besluit tot intrekking van een subsidie bij wijze van sanctie.
4. Een derde kan alleen belang hebben bij invordering van een herstelsanctie als hij nog belang bij handhaving heeft.
5. De rechtmatigheidsfictie is noodzakelijk teneinde de rechtsgeldigheidsleer kracht bij te zetten en in het verlengde daarvan om de rechtszekerheid te waarborgen.
6. De keuze van de hoogste bestuursrechters om de bestuurlijke lus toe te passen bij de bestuurlijke boete is in strijd met de bedoeling van de wetgever.
7. Het bestuursrecht is zo complex geworden dat partijen zonder professionele rechtsbijstand significant minder kansen hebben om in bezwaar of beroep gelijk te krijgen.
8. De bestuursrechter heeft door een liberale toepassing van artikel 6:22 Awb bestuursorganen aangemoedigd om de Awb selectief toe te passen.
9. Piero Calamandrei had gelijk toen hij schreef: “[e]en goed gemotiveerd vonnis wil niet altijd zeggen een rechtvaardig vonnis en omgekeerd. Vaak wijst een korte, achteloze motivering erop, dat de rechter bij de beslissing zo overtuigd was van de juistheid zijner conclusie, dat hij het verloren tijd achtte.”
10. De typering van Nico Verheij van beoefenaren van het fiscale bestuursrecht als “een sekte” is technisch correct.
11. Piero Calamandrei had gelijk toen hij schreef: “[h]et pleidooi der advocaten wordt door veel rechters beschouwd als een tijd van geestelijke rust: de rechter keert met zijn gedachten tot de zaak terug wanneer de advocaat gaat zitten.”
12. De Peel-Raamstelling was de slechtst verdedigbare stelling in de vaderlandse geschiedenis.